

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 17-10-20317 פלוני נ' פלונית ואח'

1

בפני כב' השופט יהורם שקד

התובע:

פלוני
ע"י ב"כ עו"ד הילה צעירי

נגד

הנתבעים:

1. פלונית
ע"י ב"כ עו"ד קרן לגזיאל
2. חברה קדישא גחש"א
ע"י ב"כ עו"ד דרור אקסלרוד

2

פסק דין

3

האם יש להורות על מכירת זכויותיה של הנתבעת 1, גרושתו של התובע, לתובע (להלן: האשה, האישה - בהתאמה) בחלקת קבר משותפת לה ולאיש בתוך חלקת אבותיו; ואם כן באיזה מחיר?

5

א' – העובדות הצריכות לעניין:

7

1. בשנת 2013 עם פטירת אם האישי, וקבורתה בחלקת הקבר של אביו המנוח של האישי בבית העלמין בקרית שאול, ביקשו האישי ואחיו לרכוש שני קברים נוספים בסמוך לקברי הוריהם. לאחר דין ודברים עם הנתבעת 2 (להלן: חברה קדישא), נמסר להם כי חרף מגבלות מקום, הוחלט על פתיחת שורה נוספת של קברים ומשכך, יוכלו השניים לרכוש שני קברים בסמוך לקברי הוריהם.

14

2. בעבור שני הקברים שולם סך של 91,000 ₪, ואולם מאחר והאישי ביקש כי האשה תיקבר עמו (אחד מעל השני), הוסף על ידו סך של 11,400 ₪. יוצא איפוא, כי עלות רכישת חלקת הקבר המשותפת לאיש ולאשה הגיעה לכדי 56,900 ₪.

18

3. בתעודת רכישת הקבר (להלן: תעודת הקבר), אשר הוצאה על ידי חברה קדישא נרשם במפורש כי אחוזת הקבר מיועדת לבעל התעודה (האישי) וכי "אין לבעל התעודה, לב"כ או ליורשיו כל זכות שהיא להעביר את אחוזת הקבר הנ"ל לאחר".

22

עוד נרשם כי "על הנהלת חברה קדישא לקיים את התעודה הזו... בתנאי שלא תהיה כל מניעה הלכתית לכך..." (הדגשה לא במקור).

23

24

25

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 10-17-20317 פלוני נ' פלונית ואח'

- 1 4. ביום 29.9.16, במהלך דיון שהתקיים בין האיש לאשה בבית משפט זה (בפני כב' השופט נ' שילה,
2 סג"נ (כתוארו אז)), הודיעו הצדדים כי הגיעו להסכמות בכלל העניינים שעמדו ביניהם, לרבות
3 חלוקת רכוש והסכמה להתגרש. לבקשת הצדדים, ניתן להסכם תוקף של פסק דין (תמ"ש
4 15537-07-16; תמ"ש 21673-07-16). יוער כי ברישא להסכם, נרשם כי ההסכם "לסילוק סופי
5 ומוחלט של כל טענות הצדדים מכל מין וסוג שהוא" (ר' עמ' 1 לפרוטוקול, ש' 11). ביום 12.2.17
6 התגרשו האיש והאשה זמ"ז בג"פ.
7
- 8 5. בדיון אשר התקיים בפני ביום 20.2.18, בנוכחות הצדדים וב"כ וכן בנוכחות ב"כ חברה קדישא,
9 נרשם מפי ב"כ חברה קדישא: "מאחר וחברה קדישא סבורה כי אין לקבור שונאים זה לצד זה
10 וכך נקבע בהלכה היהודית, חברה קדישא תהיה מוכנה למכור לאשה חלקת קבר באותו מחיר
11 שנקנתה חלקת הקבר הנוכחית, למרות שהמחיר עלה וכבר לא מוכרים חלקות במקום הזה"
12 (עמ' 4 לפרוטוקול, ש' 5-1).
13
- 14 6. בתביעתו זו, עותר האיש לקבוע כי חלקת הקבר האמורה שייכת לו בלבד וכי אין לאפשר לאשה,
15 לאחר אריכות ימיה, להיקבר בה.
16
- 17 **ב' – טענות הצדדים:**
18
- 19 7. להלן עיקר טענות האיש:
20
- 21 א. לאיש זכות להיקבר בחלקת הקבר, שכן מדובר בחלקה הסמוכה לקברי הוריו. לאחר
22 גירושי הצדדים, שוררת איבה בין השניים ולכן אין זה סביר או הגיוני כי הם ייקברו יחדיו.
23
- 24 ב. חלקת הקבר נרכשה מכסי האיש, מכספי ירושת הוריו שאינם כספים משותפים, למעט סך
25 של 7,268 ₪ שנלקחו מהקופה המשותפת לאיש ולאשה. לכן, עליו לשלם לאשה בעבור
26 זכויותיה בחלקת הקבר מחצית הסכום, קרי: סך של 3,634 ₪ בלבד.
27
- 28 ג. במהלך הדיון בו הגיעו הצדדים להסכם, ביקש האיש כי עניין הקבר יהיה חלק מההסדר,
29 אולם הדבר לא הסתייע לנוכח מחלוקות בין הצדדים.
30
- 31 8. להלן עיקר טענות האישה:
32
- 33 א. לנוכח ההסכם אליו הגיעו הצדדים ואשר סיים את כל המחלוקות ביניהם, אין להידרש
34 כלל לסוגיית הקבר המשותף.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 17-10-20317 פלוני נ' פלונית ואח'

- 1 ב. האיש נישא מחדש לאחר אחרת מיד לאחר הגירושין, והותיר את האשה בלב שבור בהלם
2 ובטראומה עד היום (ר' סי' 10 לכתב ההגנה).
3
- 4 ג. הקבר נרכש מכספים משותפים ומכל מקום, הצדדים הסכימו במסגרת ההסכם כי אין
5 להם טענות כספיות האחד כנגד משנהו.
6
- 7 ד. האשה מסכימה כי לקבל בתמורה לחלקת הקבר הנוכחית, סך שיאפשר לה לרכוש קבר
8 חלופי.
9
- 10 ג' – דיון:
11
- 12 9. הסכסוך שבין הצדדים מעלה שלוש שאלות מרכזיות והן: האם ראוי לצדדים להיקבר יחדיו?
13 ככל שהתשובה שלילית, למי הזכות להיקבר בחלקת הקבר? ככל שהתשובה היא לאיש, מהי
14 התמורה שעליו לשלם לאשה בעבור הפקעת זכויותיה. להלן אדון בכל עניין בנפרד.
15
- 16 ג.1. – האם ראוי לצדדים להיקבר יחדיו?
17
- 18 10. עסקינן בבני זוג לשעבר, אשר התגרשו זמ"ז בגי"פ וברור כי שוררת ביניהם איבה. לטענת האשה,
19 האיש נטש אותה ומיד לאחר גירושיו מצא להינשא בשנית למי שהייתה בת זוגו בעודו נשוי לה.
20 לטענת האשה, מעשיו של האיש שברו את ליבה והותירו אותה בטראומה, כך במילותיה.
21 בנסיבות אלה, אני מתקשה מאד להלום טענה כי יחסי בני הזוג לשעבר סוגים בושנים, וניכר
22 כי צלקות הפרידה שביניהם טרם הגלידו לחלוטין, אם בכלל.
23
- 24 11. אם נוסף לזאת את העובדה כי האיש נישא בשנית, הרי שברור שנפשו אינו כרוכה עוד בנפשה
25 של גרושתו, מה גם שההליכים שבפני חשפו מערכת יחסים לא קלה בין איש לאשה, אשר
26 ממשיכים להתווכח על כל דבר ועניין. למעשה, עצם קיומו של ההליך שבפני הוא-הוא הראיה
27 לכך כי בין הצדדים שוררת איבה, אשר על עוצמתה ניתן אולי להתווכח, אולם לא על עצם
28 קיומה.
29
- 30 12. שני הצדדים מסכימים כי הסכסוך ביניהם הוא, בין היתר, בעל אופי דתי (ר' כתב התביעה; ר'
31 סעיף 18 לכתב ההגנה) ומשכך, אך טבעי לבחון את הטענות הנטענות גם במבט של הדין הדתי.
32
33
34

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 20317-10-17 פלוני נ' פלונית ואח'

13. עמדת חברה קדישא חד משמעית; אין לקבור את האיש והאשה בקבר אחד, כפי שנאמר: "אין לקבור שני מתים זה אצל זה שהיו שונאים בחייהם, כי אין להם מנוחה יחד" (ספר חסידים, צוואת ר' יהודה החסיד). כן נפסק בשולחן ערוך: "שניים שהיו שונאים זה לזה, אין לקברם יחד" (שם, יורה דעה, סימן שסב, ו'). בשו"ת מנחת אליעזר, נכתב: "כיון דהך שהיו שונאים זה לזה לא ייקברו יחד שאין להם מנוחה זה עם זה הוא במפורש במחבר כנזכר בלי שום חולק והביאו מרן בבית יוסף בשם רבינו ירוחם בשם רבינו יהודה החסיד ובעל כוחו דפשיטא להו דלכל העולם נאמר ולא לזרעו בלבד ועל כן קבעו בשולחן ערוך שהוא לכל נאמרה וזה ברור... וגם כיון דהטעם הוא שאין להם מנוחה לשניהם ... ועל כל פנים מי יהין להקל בזה להרגיז ולא להניח את שניהם חס ושלום" (שם, חלק ד', סימן ג'). במקום אחר נכתב: "הוי עובדא שני קרובי משפחה שלא חיו בשלום הרבה שנים ומת אחד מהם ואחר זמן מת השני וקנו חלקת קבר בסמוך לראשון ואמר מורנו ורבינו זצוק"ל צריך הרחקה בגלל שונאים בחיים" (ארחות רבנו, פסקי הגר"י קניבסקי זצ"ל, עמ' קט).
14. בשים לב להעמדה הברורה של ההלכה היהודית בעניין זה, לא למותר להזכיר את האמור בתעודת הקבר, לפיה התחייבות חברה קדישא לקיימה, היא בתנאי שאין מניעה הלכתית לבצע את הקבורה. במקרה דנן, קיימת גם קיימת מניעה הלכתית ברורה לקבורתם של האיש והאשה בחלקת הקבר, כך שלמעשה, קיימת מניעות מכח תעודת הקבר (=ההסכם עם חברה קדישא) לביצוע הקבורה המשותפת ומן הדין שלא לקברם יחדיו.
15. אשר על כן, הן מכח הדין ההלכתי והן מכח ההתחייבות החוזית (תעודת הקבר), לא ניתן לקבור את האיש והאשה בחלקת הקבר יחדיו.
- ג.2. – למי הזכות להיקבר בחלקת הקבר?
16. אין עוררין כי הזכות שנרכשה מאת חברה קדישא אינה זכות קניינית. לצדדים או למי מהם אין ולא הייתה זכות קניינית בחלקת הקבר, אלא זכות להיקבר בה לאחר אריכות ימיו ושנותיו. בתעודת הקבר, אשר הוצאה על ידי חברה קדישא, נרשם במפורש כי אחוזת הקבר מיועדת לבעל התעודה וכי "אין לבעל התעודה, לב"כ או ליורשיו כל זכות שהיא להעביר את אחוזת הקבר הנ"ל לאחר".
- עוד נרשם כי "על הנהלת חברה קדישא לקיים את התעודה הזו... בתנאי שלא תהיה כל מניעה הלכתית לכך..." (הדגשה לא במקור).

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 20317-10-17 פלוני נ' פלונית ואח'

17. חברה קדישא הייתה חלק מההליך שבפני והביעה את עמדתה הנחרצת כי מבחינה הלכתית, אין לאפשר קבורת האיש והאשה **יחדיו** בחלקת הקבר שנרכשה, תוך שיש ליתן עדיפות ברורה לזכותו של האיש להיקבר בחלקת אבותיו, אגב הפנייה למקורות הלכתיים, אשר חלקם יובא להלן.
18. ההלכה היהודית רואה חשיבות רבה בקבורתו של אדם בקברי אבותיו, וידוע כי אבי האומה, אברהם, רכש חלקת קבורה במערת המכפלה אשר תהיה לו, לשרה רעייתו, לבנו לבן בנו, לרבקה ולאה. אף יעקב, טרם מותו, מצא להשביע את כל ילדיו לקבור אותו בחלקת אבותיו, לאמור: **"ויצו אותם ויאמר אלהם... קברו אתי אל אבותי אל המערה אשר בשדה עפרון... שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה"** (בראשית מ"ט, פסוקים כ"ט-ל"א). יעקב אינו מצווה על בניו את קבורתו שלו בלבד בקברי אבותיו, אלא למעשה, מנחיל להם צו קברי אבות לאדם באשר הוא אדם, שטוב לו להיקבר עם אבותיו.
19. אף על פי שההלכה היהודית אינה רואה בעין יפה העברת נפטר מקבר לקבר, לא כך הם פני הדברים כאשר מבוקש להעביר נפטר מקבר לקבר אבותיו, שנאמר: **"ובתוך שלו אפילו מן המכובד לבזוי ערב הוא לאדם שיהיה נינוח אצל אבותיו"** (תלמוד ירושלמי, מסכת מועד קטן, פרק ב', הלכה ד'). באותו עניין, נאמר במקום אחר כי: **"אין מפנין המת והעצמות, לא מקבר מכובד לקבר מכובד, ולא מקבר בזוי לקבר בזוי, ולא מבזוי למכובד, ואין צורך לומר ממכובד לבזוי. ובתוך שלו, אפילו ממכובד לבזוי, מותר, שערב לאדם שיהיה נח אצל אבותיו"** (שולחן ערוך, יורה דעה הלכות אבלות, סימן שס"ג, סעיף א').
20. בספר שמואל ב' מוצאים שברזילי הגלעדי ביקש אף הוא להיקבר בקברי אבותיו, לאמור: **"ישב נא עבדך ואמת בעירי עם קבר אבי ואמי"** (שם, פרק י"ט, פסוק י"ח), ללמדך את החשיבות העליונה שיש לקבורת אדם בחלקת אבותיו.
21. במקרה שלפני, אין חולק כי הוריו של האיש קבורים ממש בסמוך לחלקת הקבר שנרכשה ואין ספק כי אין הנמצא קבורה של בני משפחתה של האשה. למעשה, הצדדים כלל אינם חלוקים על כך כי מדובר בחלקת קבר שיש לראותה כסמוכה לקברי הוריו של האיש (קברי אבותיו), ומטעם זה, ולאור עמדת הדין ההלכתי, אני מוצא להעדיף את זכותו של האיש להיקבר בחלקת הקבר על פני זכותה של האשה. למעשה, לאשה אין כל העדפה רגשית להיקבר דווקא בחלקת הקבר הנ"ל ולמעשה מירב טענותיה הן בעלות אופי כספי, קרי: מהו הפיצוי שעל האיש לפצותה תמורת ויתור על זכותה להיקבר שם.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 10-17-20317 פלוני נ' פלונית ואח'

- 1 22. אשר על כן, מצאתי כי לאיש זכותו של האיש להיקבר בחלקת הקבר עדיפה על זכותה של האשה
2 להיקבר דווקא שם, וכך אני קובע.
3
- 4 3.ג – מהי התמורה שעל האיש לשלם לאשה תמורת זכותה בקבר?
5
- 6 23. כאמור, בעבור חלקת הקבר המשותפת שולם סך של 56,900 ₪, כאשר מחירה של חלקה בודדת
7 עמד על סך של 45,500 ₪ (ר' סעיף 2 לעיל).
8
- 9 24. לטענת האשה, ככל שזכויותיה בקבר המשותף תופקענה, על האיש לשלם לה מחירו של קבר
10 חלופי, בעוד שלטענת האיש, אין עליו כל חובה לעשות כן, אלא לשלם לאשה את מחצית הסך
11 שהוצא מהקופה המשותפת, כמובא לעיל.
12
- 13 25. עם כל הכבוד, איני נצרף לבחון את מקורות המימון לרכישת הקבר ולו משום שההסכם אליו
14 הגיעו הצדדים ביום 29.9.16 קובע מפורשות כי הוא בא לסילוק סופי ומוחלט של כל טענות
15 הצדדים. כיוון שכך, מלוא טענותיו של האיש באשר למימון חלקת הקבר 'נבלעו' בהסכם,
16 ומשבית המשפט נתן להסכם תוקף של פסק דין, הרי שמתקיים מעשה בית-דין המונע מהאיש
17 כל אפשרות לשוב ולפתוח בשנית עניין כספי שאירע טרם פסק הדין.
18
- 19 26. למעשה, מקרה זה דומה למקרה בו בני זוג מפרקים שיתוף בבית מגורים בו אין הם יכולים
20 להמשיך ולדור יחדיו, שאז לא תישמע טענה מאת שותף כי על שותפו לפצותו במחיר מלא
21 של דירה דומה. הלכה למעשה, לצדדים הייתה הזכות להיקבר יחדיו בחלקה אחת שנרכשה
22 תמורת 56,900 ₪. אף אם נתעלם מהטענה כי האיש מימן מכספו האישי את מירב העלות, לא
23 ניתן להתעלם מהעובדה כי התמורה המלאה אשר שולמה בעבור חלקת הקבר הסתכמה בסך
24 הנ"ל, כאשר, לשני הצדדים זכויות שוות בתמורה ששולמה. כיוון שכך, ניתן לייחס לאשה זכות
25 מירבית של מחצית הסכום ששולם, קרי 28,450 ₪.
26
- 27 27. המניעות שנוצרה בקבורת האיש והאשה יחדיו, אינה לפתחו של האיש או לפתחה של האשה
28 ואני מתקשה לאתר "אשם" במצב שנוצר. אף מבחינה הלכתית, לא הובאה הפני ראייה כי האשה
29 חויבה לקבל את גיטה מחמת מעשיה או שמא האיש חויב ליתן לאשה גט מחמת מעשיו, כך
30 שאצא מנקודת הנחה כי איש מהם לא איבד זכויותיו.
31
- 32 28. הצדדים התגרשו בהתאם להסכמתם ולנוכח גירושיהם, קמה מניעות הלכתית לקבור את
33 שניהם יחדיו. מניעות זו אין לזקוף לחובת מי מהצדדים, אלא לראותה כמניעות המחויבת מן
34 המציאות, מציאות לה אחראים הצדדים בחלקים שווים. למצער, לא הוכח אחרת.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 17-10-20317 פלוני נ' פלונית ואח'

- 1 29. אשר על כן, ומשקם צורך לפרק את השיתוף בזכויות הצדדים בחלקת הקבר, על האיש לשלם
2 לאשה את מחצית הסכום ששולם בעבור החלקה כולה. בהמשך לזאת, יש לציין לטובה ולחיוב
3 את עמדת חברה קדישא כי תיאות למכור לאשה חלקת קבר במחיר בו נרכשה חלקת הקבר
4 הנוכחית, קרי: 45,500 ₪, כך שלמעשה, האיש ישלם לאשה מחצית הסכום ששולם על ידו
5 בעבור חלקת קבר זוגית (28,450 ₪) ועדיין האשה תוכל לרכוש חלקת קבר עבורה תמורת
6 45,000 ₪ בלבד.
7
- 8 30. בשים לב לכך כי האשה תקבל לידיה סכום העולה על מחצית עלות קבר בודד, לא מצאתי לחייב
9 את האיש בתוספת ריבית והצמדה ממועד רכישת הקבר ועד למועד פסק דין זה.
10
- 11 31. בטרם נעילה, מצאתי להתייחס בקצרה לטענת האשה לחוסר סמכותו של בית משפט זה להכריע
12 בסוגיה; עסקינן בסכסוך בין איש לאשה, אשר כלל ענייניהם הובאו בפני בית משפט זה,
13 והצדדים אף הפנו את בית המשפט, כל אחד בתורו, להליכים קודמים שהתקיימו בפני המותב
14 הקודם. ליבת הסכסוך אינה בין מי מהצדדים לבין חברה קדישא, אלא בינם לבין עצמם כאשר
15 חברה קדישא היא צד נחוץ להליך, אשר הצטרפותה להליך היטיבה עם שניהם.
16
- 17 ד' – סיכומם של דברים:
18
- 19 32. בסופו של יום, מצאתי להורות כי הצדדים לא ייקברו יחדיו, תוך שאני מעדיף את זכותו של
20 האיש להיקבר על זכותה של האשה, אגב תשלום מאת האיש לאשה. צר לבית המשפט כי חרף
21 שהצדדים הגיעו להסכמות בייחס לרכוש ששוויו עולה עשרות מונים על שוויה של חלקת הקבר
22 הנ"ל, הם לא מצאו כוחות לסיים עניין זה בפשרה או בהסדר כלשהו, מה שיכול להעיד על
23 דברים רבים, אולם לא על אחווה, רעות או שלום ששוררים בין הצדדים שבפני. עובדה זו,
24 כשלעצמה, מהווה טעם נוסף מדוע מצאתי להגיע לתוצאה אליה הגעתי.
25
- 26 33. אשר על כן הריני להורות כדלהלן:
27
- 28 א. חלקת הקבר תהיה לאיש.
29
- 30 ב. האיש ישלם לאשה סך של 28,450 ₪ בתוך 7 ימים מהיום. סכום שלא ישולם במועד, יישא
31 הפרשי הצמדה וריבית מהיום ועד למועד התשלום בפועל.
32
- 33 ג. בתוך 60 ימים מהיום תוכל האשה לרכוש חלקת קבר מחברה קדישא תמורת 45,500 ₪.
34 ככל שהאשה לא תעשה כן, לא תהיה חברה קדישא מחויבת למכור לה חלקת קבר במחיר
35 הנ"ל.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 20317-10-17 פלוני נ' פלונית ואח'

- 1 ד. בנסיבות העניין, לא מצאתי לעשות צו להוצאות וכל צד יישא בהוצאותיו.
2
3 ה. בברכת בריאות טובה ואריכות ימים.
4
5 ו. פסק הדין ניתן לפרסום בהשמטת פרטים מזהים.
6
7 ז. המזכירות תסגור את התיק.
8
9
10
11
12 ניתן היום, י"ד אייר תשע"ח, 29 אפריל 2018, בהעדר הצדדים.
13

יהורם שקד, שופט

14
15
16